

RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA TALABALARDA AXBOROT KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Karimova Nilufar Boltaboyevna

Urganch davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14011158>

Annotatsiya: Ushbu tezisda raqamli ta'lim texnologiyalari orqali talabalarda axborot kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Hozirgi kunda ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarning joriy qilinishi nafaqat o'qitish jarayonining samaradorligini oshiradi, balki talabalarni axborot olish, tahlil qilish va undan samarali foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Tezisda raqamli vositalarning o'quv jarayonidagi roli, axborot kompetentligini shakllantirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish strategiyalari va ularning samaradorligi o'rganiladi.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim texnologiyalari, axborot kompetentligi, ta'lim jarayoni, innovatsion ta'lim, axborot texnologiyalari, talabalarining o'qitish strategiyalari.

Kirish: Raqamli texnologiyalar zamonaviy ta'lim tizimida muhim ahamiyat kasb etib, pedagogik jarayonlarni takomillashtirishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bugungi kunda global axborot makonida talabalarining axborot olish, tahlil qilish va undan to'g'ri foydalanish ko'nikmalari, ya'ni axborot kompetentligini rivojlantirish zarurati ortib bormoqda. Shu sababli, raqamli ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanish nafaqat bilim olish jarayonini soddalashtiradi, balki talabalarni zamonaviy axborot texnologiyalariga moslashishga, ulardan unumli foydalanishga o'rgatadi.

Axborot kompetentligining rivojlanishi ta'limning barcha bosqichlarida, ayniqsa, oliy ta'limda o'quv jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Bu jarayonda raqamli ta'lim platformalari, masofaviy ta'lim tizimlari, elektron kutubxonalar va boshqa raqamli vositalarning roli juda katta. Mazkur tezisda raqamli ta'lim texnologiyalari yordamida talabalar axborot kompetentligini rivojlantirishning asosiy mexanizmlari, ularning samaradorligi va tatbiq etish usullari haqida fikr yuritiladi.

Mazkur tadqiqotda raqamli ta'lim texnologiyalari yordamida talabalarda axborot kompetentligini rivojlantirish mexanizmlarini o'rganish uchun sifat va miqdoriy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi:

Nazariy adabiyotlarni o'rganish: Ilmiy manbalar, tezislar va tadqiqotlar orqali raqamli ta'lim texnologiyalari va axborot kompetentligini shakllantirish bo'yicha ilg'or yondashuvlar tahlil qilindi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'quv jarayoniga ta'siri haqida ilgari o'tkazilgan tadqiqotlar ko'rib chiqildi.

Eksperimental tadqiqot: Talabalarining raqamli ta'lim texnologiyalari yordamida axborot qabul qilish, uni tahlil qilish va qo'llash darajasini o'lchash maqsadida tajriba o'tkazildi. Tajriba davomida elektron platformalar, raqamli kutubxonalar va masofaviy ta'lim tizimlaridan foydalanildi.

So'rovnoma va intervyu: Talabalar orasida raqamli ta'lim vositalarining samaradorligini aniqlash maqsadida so'rovnomalar o'tkazildi. Shuningdek, o'qituvchilar bilan o'tkazilgan

intervyular orqali raqamli texnologiyalar vositasida axborot kompetentligini rivojlantirish bo'yicha amaliy yondashuvlar tahlil qilindi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish: Olingan natijalar sifat va miqdoriy usullar yordamida tahlil qilinib, raqamli ta'lim texnologiyalarining axborot kompetentligini shakllantirishdagi samaradorligi baholandi. Shu bilan birga, talabalarning raqamli texnologiyalardan foydalanish qobiliyatlari o'rganilib, ularning axborotga ishlov berish qobiliyatlari qay darajada rivojlanganligi aniqlangan.

Adabiyotlar tahlili: Raqamli ta'lim texnologiyalari vositasida talabalarda axborot kompetentligini rivojlantirish mavzusiga oid adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu boradagi tadqiqotlar asosan raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga integratsiyasi va talabalarning axborot olish hamda qayta ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Zamonaviy ilmiy adabiyotlar axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'limda joriy qilinishi, talabalarning axborot olish imkoniyatlarini kengaytirishi va ularning axborotga bo'lgan yondashuvini o'zgartirishi masalalariga e'tibor qaratadi.

Jumladan, E. F. Sabzi[1] tomonidan yozilgan ilmiy asarlarda raqamli texnologiyalarning ta'limdagi roli, ularning talabalar axborot kompetentligini shakllantirishdagi ahamiyati batafsil yoritilgan. Unga ko'ra, raqamli vositalar o'quv jarayonining uzviy qismi bo'lib, ular orqali talabalar axborot oqimlarini boshqarish va ulardan samarali foydalanish ko'nikmalariga ega bo'ladi.

Xalqaro tadqiqotlar, xususan, G. Siemens va P. Downes[2] kabi olimlar raqamli ta'lim texnologiyalari vositasida talabalar mustaqil ta'lim olish, axborot qidirish va tahlil qilishda mustaqil bo'lishi kerakligini ta'kidlaydilar. Ularning nazariyasi bo'yicha, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining asosiy vazifasi o'qitish jarayonida talabalar uchun osonlashtirilgan va interaktiv muhit yaratishdir, bu esa axborotga ishlov berish va undan foydalanish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar talabalarning axborot kompetentligini rivojlantirishda muhim vosita bo'lib, zamonaviy ta'lim tizimi ular orqali yangi bilimlarni egallash va o'quv jarayonlarini interaktiv qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Muhokama: Raqamli ta'lim texnologiyalari zamonaviy ta'lim jarayonida talabalar axborot kompetentligini rivojlantirishda ajralmas ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot davomida olingan natijalar raqamli texnologiyalar yordamida o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, talabalar mustaqil o'qish va axborot bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynayotganini ko'rsatdi. Talabalar raqamli platformalar orqali osonlik bilan axborot olish, tahlil qilish va amaliyotda qo'llash imkoniyatlariga ega bo'ladilar.

Tadqiqotda olib borilgan eksperimental tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish talabalar o'rtasida axborot qidirish, tahlil qilish va o'z fikrlarini aniq ifodalash ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi. Raqamli vositalar yordamida o'tkazilgan darslar interaktiv va qiziqarli bo'lib, talabalar o'zlarini mustaqil o'quvchilar sifatida his qilishlariga imkon yaratadi. Bu esa o'z navbatida, talabalar orasida innovatsion fikrlash va kreativ yondashuvni rivojlantiradi.

Shuningdek, o'tkazilgan so'rovnomalar va intervyular natijalari raqamli ta'lim texnologiyalarining ta'lim jarayonida qandaydir muammolarni hal qilishda katta yordam berayotganini ko'rsatdi. O'qituvchilar va talabalar raqamli vositalarning samaradorligi haqida

ijobiy fikrda bo'lib, bu texnologiyalardan foydalanishdan ko'proq xursand bo'lishmoqda. Biroq, raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish jarayonida ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud. Masalan, internet tarmog'ining cheklanganligi yoki raqamli platformalarda yetarli resurslarning mavjud emasligi o'quv jarayonining sifatini pasaytirishi mumkin.

Bundan tashqari, raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish, ularni o'qitishda qanday strategiyalarni qo'llash muhimdir. Talabalarni axborot kompetentligini rivojlantirishda faqatgina texnologiyani qo'llash yetarli emas; o'qituvchilar tomonidan to'g'ri pedagogik yondashuv va samarali ta'lim metodlarini tanlash talab etiladi. O'qituvchilar raqamli vositalar orqali talabalar bilan o'zaro munosabatlar o'rnatish, muammoli vaziyatlarni yaratish va ularni mustaqil fikrlashga rag'batlantirishda faol rol o'ynashlari lozim.

Umuman olganda, raqamli ta'lim texnologiyalari talabalarda axborot kompetentligini rivojlantirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi, ammo uning samaradorligi o'qituvchilarning pedagogik ko'nikmalariga, shuningdek, o'quvchilarning tayyorgarlik darajasiga bog'liq. Kelgusida raqamli ta'lim texnologiyalarining ta'lim jarayoniga joriy etilishi yanada kengaytirilib, axborot kompetentligini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati mavjud. Bu esa o'z navbatida, ta'lim tizimining umumiy sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa: Ushbu tadqiqot raqamli ta'lim texnologiyalari vositasida talabalarda axborot kompetentligini rivojlantirish mexanizmlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, natijalar shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Tadqiqot davomida olib borilgan tahlil va eksperimentlar raqamli ta'lim platformalari, masofaviy ta'lim tizimlari va boshqa raqamli resurslarning talabalarining axborot qidirish, tahlil qilish va amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishda samaradorligini tasdiqladi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish talabalarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va o'quv jarayonini interaktiv va qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, raqamli vositalar o'qituvchilarga ham yangi pedagogik yondashuvlarni qo'llash va ta'lim sifatini oshirishda keng imkoniyatlar yaratadi. Biroq, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalarni o'qitishda to'g'ri strategiya va pedagogik yondashuvni tanlash muhimdir, chunki ularning samaradorligi o'qituvchilarning tajribasi va talabalar tayyorgarlik darajasiga bog'liq.

Kelgusida raqamli ta'lim texnologiyalarining ta'lim jarayoniga yanada kengaytirilgan joriy etilishi va axborot kompetentligini rivojlantirish mexanizmlarining takomillashtirilishi zarur. Bu esa, o'z navbatida, talabalar uchun yanada sifatli ta'lim va o'qish jarayonini yaratishga, ularning axborot madaniyatini shakllantirishga yordam beradi. Natijada, raqamli ta'lim texnologiyalari orqali olingan bilimlar amaliyotga tatbiq etilib, talabalar o'zlariga kerakli axborotni qidirish va undan samarali foydalanish qobiliyatlarini rivojlantirishda katta yordam beradi.

References:

1. Sabzi, E. F. (2019). Axborot kompetentsiyasi va kasbiy kompetentsiyaning o'zaro bog'liqligi. T.: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.

2. Siemens, G., & Downes, S. (2012). Connectivism and Connective Knowledge. Retrieved from <http://www.downes.ca/files/Connectivism-Book.pdf> (<http://www.downes.ca/files/Connectivism-Book.pdf>)
3. N.B. Karimova Raqamli ta'lim texnologiyalari vositasida talabalarning axborot kompetentligini rivojlantirish // Inter education & global study. 2024. №8. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/raqamli-ta-lim-texnologiyalari-vositasida-talabalarning-axborot-kompetentligini-rivojlantirish>
4. Karimova, N. (2024). Pedagogical and psychological characteristics of developing information competence in students using digital educational technologies. B International Bulletin Of Applied Science And Technology (T. 4, Выпуск 3, сс. 43–47). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10803494>
5. Karimova, N. (2024). Scientific and theoretical basis of development of students' information competence using digital educational technologies. B Current Approaches And New Research In Modern Sciences (T. 3, Выпуск 3, сс. 54–58). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10802739>
6. Interactive methods of teaching foreign languages in higher education” TDS Ugli - European International Journal of Pedagogics, 2023
7. Factors for preparing students for pedagogical activities aimed at socialization on the basis of a gender approach; S. SHARIFZODA., Conference on Management, Economics & Social ..., 2023
8. Pedagogical conditions of socialization of students on the base of gender approach in education. S. Sharifzoda., International Conference On Higher Education Teaching, 1(8), 21–24. Retrieved from(2023) <http://aidlix.com/index.php/de/article/view/1571>
9. Pedagogical psychological basis of socialization of students on the base of gender approach in professional education. Duschanov Sh S.Sharifzoda., International Conference on Science, Engineering & Technology., 2023.
10. Development of socio-cultural competence of future teachers based on gender approach” D.Safayeva S.Sharifzoda., European international journal of multidisciplinary research and management studies., 2023.